

Výzvy, jimž čelí organizace občanské společnosti působící v oblasti lidských práv v EU

Shrnutí

Listina základních práv Evropské unie stanoví právo na svobodu shromažďování a sdružování (článek 12) a právo na svobodu projevu a informací (článek 11). Ta mají zvláštní význam ve vztahu k organizacím občanské společnosti v EU.

Organizace občanské společnosti v Evropské unii (EU) hrají zásadní úlohu při prosazování základních práv, čímž přispívají k fungování demokracie. Dávají lidem možnost vyjádřit se k otázkám, které se jich dotýkají, pomáhají nositelům práv, monitorují činnost vlád a parlamentů, poskytují poradenství tvůrcům politik a volají orgány k odpovědnosti za jejich činnost. Z důvodu odlišného historického vývoje existují v celé EU různé formy zapojení občanské společnosti. Stejně tak se značně liší typ a velikost organizací občanské společnosti – od velkých mezinárodních subjektů s dostatečnými zdroji až po malé organizace na místní úrovni složené z dobrovolníků.

Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) spolupracuje s celou řadou takových organizací a pravidelně je konzultuje. Tyto organizace stále častěji uvádějí, že se pro ně stává obtížnějším

podporovat ochranu, prosazování a naplňování lidských práv v Unii, a to kvůli právním i praktickým omezením.

Problémy sice existují ve všech členských státech EU, ale jejich přesná povaha a rozsah se v jednotlivých zemích liší. Patří k nim nepříznivé změny v právních předpisech nebo jejich nedostatečné provádění, překážky v přístupu k finančním zdrojům a zajištění jejich udržitelnosti, obtížný přístup k osobám s rozhodovacími pravomocemi, nemožnost přispívat k právním předpisům a tvorbě politik a útoky na obhájce lidských práv a jejich pronásledování, včetně negativního diskursu majícího za cíl zpochybnění legitimacy organizací občanské společnosti a jejich stigmatizování.

Úplná zpráva Agentury pro základní práva na toto téma se zabývá různými typy a podobami výzev, jimž organizace občanské společnosti v celé EU čelí, a vyzdvihuje slibné postupy, které by mohly tyto znepokojivé vzorce zmírnit. Tento souhrn uvádí hlavní zjištění zprávy a stanovisek Agentury Evropské unie pro základní práva k těmto otázkám.

Klíčová zjištění a stanoviska FRA

Stanoviska FRA vycházejí ze zjištění uvedených v úplné zprávě agentury o *Výzvách, jimž čelí organizace občanské společnosti působící v oblasti lidských práv v EU*. Stanoviska nejsou ani zdaleka vyčerpávající. Zaměřují se na oblasti, v nichž mohou členské státy EU snadno jednat v rámci oblasti působnosti práva EU a v nichž jsou právní nebo politická opatření nejnaléhavější. Další opatření na úrovni členských států a na mezinárodní úrovni – a to i mimo pravomoci EU – by organizacím občanské společnosti mohla dále pomoci chránit, prosazovat a naplňovat lidská práva v EU.

Příznivé regulační prostředí

Subjekty občanské společnosti, které se podílejí na prosazování základních práv, musí být za účelem provádění své činnosti schopny vykonávat svá práva v plném rozsahu a bez zbytečných nebo svévolných omezení. To vyžaduje, aby státy v plném rozsahu plnily svou povinnost podporovat lidská práva a vytvářet prostředí příznivé pro organizace občanské společnosti. Ustanovení čl. 51 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie ukládá Unii a členským státům povinnost dodržovat všechna její práva a „dodržovat zásady a prosazovat jejich uplatňování v souladu se svými pravomocemi a při respektování mezí pravomocí Unie, které jsou jí svěřeny

Smlouvami“. V této souvislosti mají zvláštní význam právo na svobodu shromažďování a sdružování (článek 12 Listiny) a právo na svobodu projevu a informací (článek 11 Listiny). Vztahují se na členské státy EU, pokud jednají v rámci práva EU.

Členské státy mají různé oprávněné zájmy při přijímání právních a správních předpisů, které mohou mít vliv na organizace občanské společnosti, mimo jiné v oblasti daňového práva nebo pokud jde o právní předpisy týkající se transparentnosti, voleb a lobbování. Ačkoli tato opatření nemají organizace občanské společnosti negativně ovlivnit, mohou na ně mít nepřiměřený dopad, a tudíž i odrazující účinek.

Posuzování vlivu jednotlivých legislativních nebo správních aktů může být obtížné. Vzhledem k vzájemné provázanosti v rámci právního a politického systému je celý tento systém často významnější než součet jeho částí: ačkoli jednotlivá legislativní opatření v dané oblasti nemusí nutně představovat porušení základních práv, série opatření přijatých v různých oblastech může zvýšit jako celek regulační zátěž pro subjekty občanské společnosti do té míry, že by mohla být ohrožena jejich schopnost fungovat. To je důležité v případech, kdy členské státy provádějí a uplatňují právní předpisy EU – například v oblasti hraničních kontrol, boje proti terorismu nebo praní peněz.

Poznámky k terminologii

Organizace občanské společnosti

Pro účely zprávy Agentury pro základní práva jsou organizace občanské společnosti definovány – v souladu se zakládajícím nařízením agentury (nařízení (ES) č. 168/2007) – jako „nevládní organizace a [...] subjekty občanské společnosti činné v oblasti základních práv“ a v souladu s doporučením Výboru ministrů Rady Evropy č. 14 (2007) jako „dobrovolné samosprávné orgány nebo organizace zřízené za účelem plnění v podstatě neziskových cílů jejich zakladatelů nebo členů“.

Zpráva se týká organizací občanské společnosti, které v souladu s deklarací OSN o zastáncích lidských práv „propagují a [...] usilují o ochranu a uplatňování lidských práv a základních svobod“ na vnitrostátní a/nebo mezinárodní úrovni.

Více informací viz nařízení Rady (ES) č. 168/2007 ze dne 15. února 2007 o zřízení Agentury Evropské unie

pro základní práva (nařízení o zřízení Agentury Evropské unie pro základní práva), Úř. věst. L 53, 2007, s. 10; Rada Evropy, Výbor ministrů (2008), doporučení CM/Rec (2007) 14, bod I (1); Evropská komise (2000), „Komise a nevládní organizace: budování silnějšího partnerství“, diskusní dokument Komise, COM(2000) 11 final, bod 1.2; a Valné shromáždění Organizace spojených národů (OSN), Deklarace o zastáncích lidských práv, A/RES/53/144, 8. března 1999, článek 1.

Prostor pro občanskou společnost

Prostorem pro občanskou společnost je „postavení aktérů občanské společnosti v rámci společnosti, prostředí a rámec pro činnost občanské společnosti a vztahy mezi subjekty občanské společnosti, státem, soukromým sektorem a širokou veřejností.“

Více informací viz Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva, *Praktický průvodce pro občanskou společnost: Prostor pro občanskou společnost a systém OSN pro lidská práva*.

Organizace občanské společnosti určily následující problémy týkající se regulačního prostředí:

- Problémem může být uznávání nebo registrace organizací občanské společnosti. Příkladem je situace, kdy jeden členský stát neuznává neregistrované organizace občanské společnosti, kdežto další vyžaduje dvojí registraci organizací občanské společnosti. V jiném členském státě musely být po zavedení nového zákona změněny registrační doklady, což je proces náročný z hlediska času i zdrojů.
- Legitimnímu účelu mohou sloužit právní předpisy o transparentnosti, které vyžadují, aby se subjekty podílející se na politických kampaních zaregistrovaly jako účastníci kampaní v podobě třetí strany (buď vždy, nebo jen v období voleb), a zákony týkající se lobbingu. Hrozí však, že zároveň omezí schopnost organizací občanské společnosti informovat veřejnost o otázkách obecného zájmu nebo tyto zájmy prosazovat, pokud jsou předpisy vypracovány nebo uplatňovány nepřiměřeným způsobem.
- Členské státy někdy uplatňují omezení vstupu na státní příslušníky třetích zemí, kteří se chtějí zapojit do činnosti v oblasti lidských práv v některém členském státě, aniž by poskytly dostatečné vysvětlení, proč tak činí. Jeden členský stát rovněž uplatnil zákaz (jenž byl posléze zrušen) na státního příslušníka jiného členského státu, který se snažil zapojit do činnosti v oblasti lidských práv.
- Vnitrostátní právní předpisy jdou někdy nad rámec omezení svobody pokojného shromažďování, která lze oprávněně uložit v rámci mezinárodních nástrojů. Obzvláště negativní dopad na svobodu pokojného shromažďování měla opatření přijatá za účelem boje proti terorismu.
- Státy rovněž někdy v právních předpisech nebo v praxi uplatňují všeobecný zákaz shromažďování v určitých obdobích nebo na určitých místech – například vyloučením některých míst z práva na shromažďování –, což omezuje možnost svobodného projevu (potenciálních) účastníků shromáždění.
- Členské státy s osobami, které se snaží shromažďovat, nezacházejí vždy rovným způsobem a podporují určité typy shromáždění, například ta, která se opakují. Nezajišťují také vždy přiměřenou bezpečnost shromáždění, například tím, že neposkytnou dostatečné policejní zdroje na ochranu účastníků.
- Řada členských států EU si zachovává trestní právo zakazující pomluvu či urážku státních

úředníků, samotného státu a (zahraničních) hlav států. Ačkoli tato ustanovení mohou sloužit oprávněnému zájmu, jímž je ochrana práva na dobrou pověst, neměla by nepřiměřeně omezovat svobodu projevu. Taková omezení mohou mít odrazující účinek v oblasti svobody projevu, pokud jsou případné sankce nepřiměřené nebo jsou-li zákony uplatňovány příliš striktně. To platí zejména pro subjekty občanské společnosti zabývající se otázkami lidských práv, které musí často kritizovat stát nebo státní úředníky a jež se mohou k tomuto úkolu cítit méně zplosmoceně, pakliže vědí, že mohou být vystaveny trestnímu postihu za vyjádření názoru.

Stanovisko FRA č. 1

Členské státy a EU by měly při přípravě a provádění právních předpisů věnovat zvýšenou pozornost oblastem, které mohou (přímo či nepřímo) ovlivnit prostor občanské společnosti, včetně svobody projevu, shromažďování a sdružování, aby zajistily, že jejich právní předpisy neukládají organizacím občanské společnosti nepřiměřené požadavky a nebudou na ně mít diskriminační dopad, čímž se zmenšuje prostor pro občanskou společnost. Při tom by měly plně respektovat platné právní předpisy EU a příslušné mezinárodní smlouvy.

Stanovisko FRA č. 2

EU a členské státy by měly zajistit, aby předpisy týkající se lobbování a zákony o transparentnosti a jejich uplatňování byly v souladu s platným právem EU a mezinárodním právem a aby nepřiměřeně neomezovaly nebo nebránily prosazování lidských práv, a to i během volebních období, například u voleb do Evropského parlamentu.

Finance a financování

Přístup ke zdrojům je nedílnou součástí práva na svobodu sdružování, které je stanoveno v článku 22 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a dalších nástrojích v oblasti lidských práv, včetně Listiny základních práv EU (článek 12).

Článek 13 Deklarace OSN o právu a povinnosti jednotlivců, skupin a společenských orgánů prosazovat a chránit všeobecně uznávaná lidská práva a základní svobody (Deklarace OSN o zastáncích lidských práv) stanoví právo na „získávání, přijímání a využívání zdrojů“ na podporu a ochranu lidských

práv. Pojem „zdroje“ je obecně definován tak, aby zahrnoval finanční pomoc, hmotné prostředky, přístup k mezinárodním fondům, solidaritu, schopnost cestovat a komunikovat bez nepatřičného vměšování a právo požívat ochrany státu.

Zdá se, že existuje široká shoda na tom, že právní rámce a politiky týkající se zdrojů mají významný dopad na svobodu sdružování a na schopnost organizací občanské společnosti pracovat efektivně. Organizace občanské společnosti nicméně čelí řadě právních a praktických překážek bránících přístupu k financování, a to navzdory slibným postupům na úrovni EU i na úrovni členských států.

Ve většině členských států nejsou dostupné komplexní údaje o veřejném a soukromém financování organizací občanské společnosti působících v EU v oblasti lidských práv. Částečně je to z toho důvodu, že finanční prostředky pocházejí z různých zdrojů, mezi něž patří různá ministerstva ústředních vládních institucí, rozpočtové položky, úrovně místní a regionální správy, finanční prostředky EU a EHP a norské granty, stejně jako soukromé dary. Ani z dostupných údajů není možné určit, jaké částky veřejných prostředků jsou konkrétně vyhrazeny na podporu a ochranu základních práv v daném členském státě EU. Nejsou k dispozici ani komplexní údaje o soukromých darech.

Zatímco hospodářská krize měla vliv na veřejné rozpočty obecně, přičemž hospodářský růst v EU posiluje, členské státy a EU někdy chtějí přezkoumat svůj přístup k přidělování veřejných finančních prostředků organizacím občanské společnosti s cílem posílit prosazování a ochranu základních práv.

Organizace občanské společnosti v EU, Evropský parlament i Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) nedávno vyzvaly k vytvoření Evropské nadace pro demokracii. EHSV zejména **požádal Komisi**, aby „navrhla vytvoření evropského fondu pro demokracii, lidská práva a hodnoty v EU, který by disponoval vysokými rozpočtovými prostředky, byl přímo přístupný organizacím občanské společnosti v celé Evropě a byl by spravován nezávisle, podobně jako Evropská nadace pro demokracii“, jež existuje pro občanskou společnost působící mimo EU.

V této souvislosti FRA vítá návrh Evropské komise, který Komise uvedla ve svém návrhu revize finančního nařízení EU, aby se hodiny dobrovolníků braly v potaz jako způsobilé výdaje a usnadnilo se začlenění věcných příspěvků coby spolufinancování.

Výzkum FRA odhalil v přístupu k financování řadu problémů. Patří k nim:

- celková částka dostupných finančních prostředků s klesajícími rozpočty v některých – byť ne ve všech – členských státech EU;
- škrty ve financování některých organizací občanské společnosti nebo některých činností, přičemž se upouští od prosazování zájmů, soudních sporů a zvyšování povědomí ohledně poskytování zdravotní péče či sociálních služeb;
- překážky při získávání finančních prostředků, včetně obtížných, složitých a ne vždy transparentních postupů pro přístup k nim;
- těžkopádné postupy podávání zpráv, které mohou být neúměrně obdržené finanční částce;
- financování má často podobu (krátkodobého) financování projektů a dlouhodobější financování, stejně jako financování infrastruktury, často není k dispozici;
- spolufinancování často představuje výzvu, stejně jako opožděné platby grantů, které mimo jiné vedou k problémům s peněžními toky;
- některé granty Evropské komise ukládají zeměpisná omezení, která organizacím občanské společnosti brání v účasti na zasedáních OSN v Ženevě, což představuje překážku účinného prosazování lidských práv na úrovni OSN, jako je příspěvek organizací občanské společnosti ke klíčovému smlouvám v oblasti lidských práv, pokud jsou EU a členské státy EU předmětem přezkumu;
- nepříznivé daňové režimy v některých členských státech, a to jak v případě organizací občanské společnosti samotných (se statusem dobročinných / veřejně prospěšných / veřejných služeb), tak fyzických a právnických osob, které těmto organizacím poskytují dary;
- negativní mediální a očerňující kampaně namířené proti organizacím občanské společnosti, které získávají zahraniční finanční prostředky, v některých případech včetně požadavku, aby se ve všech svých materiálech označovaly jako organizace financované ze zahraničí;
- organizace zastupující osoby se zdravotním postižením na úrovni EU a v členských státech mají omezené finanční zdroje a nejsou vždy schopny nezávisle monitorovat státní opatření týkající se práv osob se zdravotním postižením.

Stanovisko FRA č. 3

Orgány EU a členské státy se vyzývají, aby zajistily, že organizace občanské společnosti činné v oblasti ochrany a podpory hodnot, na nichž je založena EU, a základních práv, demokracie a právního státu, včetně malých místních organizací, budou mít k dispozici finanční prostředky. Toto financování by mělo podle potřeby zahrnovat nejrůznější činnosti organizací občanské společnosti, jako je poskytování služeb, činnosti v oblasti dohledu, prosazování zájmů, soudní spory, vedení kampaní, vzdělávání v oblasti lidských práv a občanské vzdělávání a zvyšování povědomí.

V rámci volného pohybu kapitálu by organizace občanské společnosti měly mít možnost vyžádat si, přijímat a využívat finanční prostředky nejen od veřejných orgánů ve vlastním státě, ale také od institucionálních či jednotlivých dárců a veřejných orgánů a nadací v jiných státech nebo od mezinárodních organizací, subjektů či agentur.

Stanovisko FRA č. 4

Členské státy a orgány EU by měly zajistit, že organizacím, které zastupují osoby se zdravotním postižením, budou poskytovány finanční prostředky, a to i na osobní asistenci, přiměřené úpravy a podporu, aby mohly plnit svou úlohu podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Stanovisko FRA č. 5

Evropská komise by měla dále zlepšit dostupnost informací o stávajících systémech financování tím, že zajistí jednoduché a jednotné přehledy financování, které je k dispozici organizacím občanské společnosti činným v oblasti základních práv, bude propagovat svůj portál jednotného kontaktního místa pro možnosti financování a rozšíří svou databázi projektů financovaných v různých oblastech s cílem zvýšit zejména úspěšné projekty a projekty, které mají dopad.

Evropská komise by měla zvážit přijetí pokynů pro členské státy, které objasní použitelnost čtyř „základních svobod“ v rámci společného tržního režimu EU organizacím občanské společnosti, včetně nadací a dobročinných organizací.

Stanovisko FRA č. 6

Evropská komise a členské státy by měly zvážit upřednostňování víceletého a základního financování před krátkodobým financováním založeným na projektech, které by zajistilo udržitelnější základ pro činnost organizací občanské společnosti a dlouhodobé plánování. V zájmu účinnějších postupů podávání žádostí by mohly být častěji používán dvoufázový postup, kdy jsou počáteční žádosti stručné a pouze předběžně vybrané projekty z prvního kola jsou povinny předložit úplnou dokumentaci žádosti.

Požadavky na audit a podávání zpráv ukládané organizacím občanské společnosti a jiným sdružením by měly být úměrné dostupným veřejným prostředkům a velikosti a struktuře přijímající organizace. Požadavky v souvislosti se spolufinancováním by měly být přiměřené a měly by lépe zohledňovat rozsah projektů a druh organizací, které žádost podávají.

Právo na účast

Článek 11 Smlouvy o Evropské unii (SEU) stanoví, že orgány EU „dávají vhodnými způsoby občanům a reprezentativním sdružením možnost projevovat a veřejně si vyměňovat své názory na všechny oblasti činnosti Unie“ a „udržují otevřený, transparentní a pravidelný dialog s reprezentativními sdruženími a s občanskou společností“. Právo na účast ve veřejných záležitostech je uznáno i v článku 25 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a nedávno bylo potvrzeno v pokynech Rady Evropy pro účast občanské společnosti na politickém rozhodování, které v září 2017 přijal Výbor ministrů Rady Evropy. Jednou z jeho součástí je účast občanů, která je v pokynech definována jako „zapojení jednotlivců, nevládních organizací a občanské společnosti obecně do rozhodovacích procesů ze strany veřejných orgánů“.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením zavazuje státy k tomu, aby úzce konzultovaly a zapojovaly osoby se zdravotním postižením a organizace, které je zastupují, do všech rozhodnutí, jež se jich týkají. Tuto úmluvu ratifikovala EU a 27 z 28 jejích členských států. V praxi často chybějí opatření k zajištění plné přístupnosti internetových stránek a k poskytování informací v dostatečně přístupných formátech. Výsledný nedostatek informací může bránit plnému zapojení zdravotně postižených osob a organizací, které je zastupují.

Aarhuská úmluva EHK OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, která propojuje práva na ochranu životního prostředí s lidskými právy, uděluje veřejnosti práva a ukládá stranám a orgánům veřejné správy povinnosti týkající se přístupu k informacím, účasti veřejnosti a přístupu ke spravedlnosti. EU je stranou této úmluvy od roku 2005.

Zapojení zúčastněných stran, včetně občanské společnosti, do tvorby právních předpisů a politických návrhů je jedním z nástrojů sloužících k formulování demokratické politiky založené na důkazech. Doplnuje demokratickou legitimitu a odbornou znalost organizací občanské společnosti a „kontrolu reality“ do procesů či návrhů právního/politického charakteru a pomáhá zvyšovat odpovědnost voličů. Ačkoli vnitrostátní postupy pro konzultace a účast v členských státech jsou záležitostí vnitrostátních orgánů, oslabení zásadní úlohy občanské společnosti v rozhodovacích procesech může zvýšit riziko, že opatření členských států provádějící nebo uplatňující právo EU budou porušovat Listinu základních práv Evropské unie.

Zřejmě existuje široká shoda na tom, že je třeba zapojovat organizace občanské společnosti do tvorby politik od místní úrovně až po úroveň EU. Při praktickém provádění této koncepce však různé úrovně zapojení organizací občanské společnosti a různé dostupné způsoby jejich účasti často nejsou plně využívány. Navíc často chybí jasná kritéria, která musí být splněna, aby mohla být určitá organizace uznána jako legitimní subjekt.

Ve všech členských státech EU i na úrovni orgánů EU existuje určitá forma přístupu k procesu rozhodování. Existuje sice řada slibných postupů – zejména na místní úrovni –, přístup k rozhodovacímu procesu (a jeho skutečný dopad) je však obecně nekonzistentní a není příliš transparentní.

Členské státy zavedly určité formy konzultačních postupů, které ale nejsou vždy tak smysluplné a účinné, jak by mohly být. Z rozhovorů s organizacemi občanské společnosti, veřejnými činiteli a odborníky zejména vyplývá, že i v případě, že existuje politická vůle alespoň ke konzultaci, orgány veřejné správy patrně nejsou dostatečně obeznámeny s různými dostupnými metodami, jež by jim umožnily smysluplněji a účelněji zapojit zúčastněné strany do tvorby právních předpisů a politik, a v této oblasti jim chybí dovednosti. Jak organizace občanské společnosti, tak veřejní činitelé upozorňují na častý nedostatek důvěry mezi orgány veřejné správy a organizacemi občanské společnosti.

Organizace občanské společnosti a odborníci uvádějí řadu překážek, které brání plnému a účinnému

zapojení do rozhodovacího procesu a přístupu k němu. Patří k nim:

- omezený přístup k informacím o politických nebo právních iniciativách;
- chybějící minimální normy nebo jasná pravidla pro uplatňování práva na účast nebo nedostatečné povědomí o tomto právu, a tudíž nedůsledné provádění;
- nedostatečná politická vůle nebo nedostatečné pochopení toho, že při konzultacích nejde o „zaškrtávání políček“, ale pokud fungují dobře, přispívají k lepší tvorbě politik;
- nedostatečné povědomí veřejných služeb o různých metodách, jak smysluplně a účinně zapojit zúčastněné strany do tvorby právních předpisů a politik, a jejich chybějící dovednosti v této oblasti;
- konkrétní problémy a překážky týkající se zapojení osob se zdravotním postižením, včetně chybějících nezbytných opatření k zajištění plného uplatňování norem pro přístupnost internetových stránek, a potřeba nabízet úřední informace v různých dostupných formátech;
- přísné lhůty v postupech účasti/konzultace (a to i pro samotné správy), stejně jako napjatý rozpočet a omezené přidělování lidských zdrojů ve veřejných službách;
- není jasné, kdo má být konzultován před přijetím rozhodnutí, přičemž organizace občanské společnosti rovněž uvádějí, že často neprobíhají systematické konzultace se všemi klíčovými aktéry;
- seškrtání příslušných finančních prostředků může nepřímo ovlivnit schopnost organizací občanské společnosti podílet se smysluplným způsobem na rozhodování;
- nedostatečná důvěra mezi veřejnými službami a organizacemi občanské společnosti.

Stanovisko FRA č. 7

Orgány EU a členské státy by měly dodržovat své povinnosti podle čl. 4 odst. 3 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, které je zavazují, aby úzce konzultovaly a zapojovaly osoby se zdravotním postižením a organizace, které je zastupují, do všech rozhodnutí, jež se jich týkají. Účast osob se zdravotním postižením na veřejném a politickém životě by měla být podporována v souladu s čl. 29 písm. b)

Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Obecně platí, že orgány EU a členské státy by měly udržovat otevřený, transparentní a pravidelný dialog s organizacemi občanské společnosti působícími v oblasti lidských práv, aby bylo zaručeno, že právní předpisy a politiky EU, jakož i vnitrostátní právní předpisy a politiky, jimiž se politiky EU provádějí, jsou v souladu s Listinou základních práv EU.

V případech, že již existují příslušná pravidla na podporu aktivní účasti organizací občanské společnosti v oblasti lidských práv, měly by orgány zajistit, aby se tato pravidla uplatňovala v praxi. To zahrnuje poskytnutí odpovídajících lidských a finančních zdrojů, které umožní řádnou účast, a zajištění školení pro veřejné činitele v oblasti zapojení těchto organizací a dostatečného času na tuto činnost. Nástroje a metody, které veřejné orgány používají k realizaci účasti, by mohly být diverzifikovány a zdokonaleny. Je třeba plně využívat „Obecných zásad pro smysluplnou účast občanské společnosti na politickém rozhodování“, které nedávno přijala Rada Evropy.

Zajištění bezpečného prostoru pro občanskou společnost

Organizace občanské společnosti a aktivisté v EU čelí fyzickým a verbálním útokům, pronásledování a zastrahování ze strany nestátních subjektů. Tyto incidenty se odehrávají jak na internetu, tak mimo něj. Někteří státní úředníci se dokonce zapojují do slovních útoků a vytvářejí negativní obraz, jenž stigmatizuje organizace občanské společnosti nebo jejich činnost diskredituje, což poškozuje nejen podporu těchto organizací ve společnosti, ale i oslabuje morálku a motivaci aktivistů. Pro veřejné činitele je zásadní zdržet se útoků, včetně útoků slovních, a bezdůvodných pokusů o diskreditaci organizací podporujících lidská práva a nediskriminaci. Ani veřejné orgány, ani organizace občanské společnosti nevedou na úrovni EU nebo na vnitrostátní úrovni řádné záznamy o útocích na organizace občanské společnosti nebo o vyhrožování těmto společností.

Stanovisko FRA č. 8

Členské státy by neměly stigmatizovat organizace občanské společnosti působící v oblasti lidských práv a jejich členy. Kromě toho by měly aktivně odsoudit veškeré trestné činy – včetně trestných činů z nenávisti – spáchané proti

organizacím občanské společnosti a jejich členům a plně dodržovat pozitivní závazky podle mezinárodního práva a platných právních předpisů EU na ochranu organizací občanské společnosti a jejich členů. Údaje o trestných činech z nenávisti namířených proti organizacím občanské společnosti působícím v oblasti lidských práv by měly být shromažďovány a zveřejňovány.

Prostor pro výměnu a dialog

Různé subjekty z řad občanské společnosti a mimo ni upozorňují FRA na nedostatek spolehlivých a srovnatelných údajů o útocích proti organizacím občanské společnosti. Rovněž upozorňují na nedostatek informací o dostupných programech financování a výdajů pro organizace občanské společnosti zaměřené na lidská práva, regulačním prostředí a způsobech zapojení organizací občanské společnosti do tvorby politik. Mnozí účastníci vyjádřili názor, že je zapotřebí výměna slibných praktik v rámci celé EU. Konkrétněji řečeno, na úrovni EU by se měly provádět tyto činnosti:

- shromažďování údajů o útocích proti organizacím občanské společnosti působícím v oblasti lidských práv;
- sledování vývoje významu občanské společnosti v celé EU, včetně toho, jaký to má vliv na dostupnost finančních zdrojů;
- poskytování poradenství ve věci hospodaření s finančními prostředky EU určenými občanské společnosti;
- podpora vytváření zdrojů pro organizace občanské společnosti; a
- umožnění „otevřeného, transparentního a pravidelného dialogu s reprezentativními sdruženími a občanskou společností“ a posílení schopnosti Evropské komise provádět v souladu s článkem 11 Smlouvy o EU „rozsáhlé konzultace se zúčastněnými stranami“.

Stanovisko FRA č. 9

EU by měla zvážit podporu vytvoření vhodného prostoru pro výměnu a dialog s cílem prosazovat podporu subjektů občanské společnosti zapojených do ochrany a podpory základních práv v EU. To by rovněž umožnilo navázat pravidelný dialog mezi organizacemi občanské společnosti a orgány EU.

Organizace občanské společnosti v Evropské unii hrají klíčovou úlohu při prosazování základních práv, avšak tato činnost je pro ně stále obtížnější z důvodu právních i praktických omezení. Problémy existují ve všech členských státech EU, jejich přesná povaha a rozsah se však liší. Údaje a výzkum týkající se této problematiky, včetně srovnávacího výzkumu, obecně chybějí.

Zpráva FRA se proto zabývá různými typy a podobami výzev, jimž organizace občanské společnosti působící v oblasti lidských práv v EU čelí. Poukazuje rovněž na slibné postupy, které by mohly tyto znepokojivé vzorce neutralizovat.

Další informace:

Úplné znění zprávy Agentury Evropské unie pro základní práva *Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU* (Výzvy, jimž čelí organizace občanské společnosti působící v oblasti lidských práv v EU), viz <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/challenges-facing-civil-society-orgs-human-rights-eu>

Další související publikace Agentury Evropské unie pro základní práva:

- FRA (2017), *Fundamental Rights Report 2017* (Zpráva o základních právech 2017), Lucemburk, Úřad pro publikace, <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/fundamental-rights-report-2017>
- FRA (2014), *Criminalisation of migrants in an irregular situation and of persons engaging with them* (Kriminalizace nelegálních migrantů a osob, které se s nimi stýkají), Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/criminalisation-migrants-irregular-situation-and-persons-engaging-them>
- FRA (2012), *Bringing rights to life: the fundamental rights landscape of the European Union* (Oživení práv: situace základních práv v Evropské unii), Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie, <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/bringing-rights-life-fundamental-rights-landscape-european-union>

Agentura Evropské unie pro základní práva úzce spolupracuje s organizacemi občanské společnosti působícími v oblasti lidských práv, zejména prostřednictvím platformy pro základní práva. Další informace o této síti spolupráce jsou k dispozici na adrese: <http://fra.europa.eu/en/cooperation/civil-society>

FRA – AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vídeň – Rakousko
Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

© Agentura Evropské unie pro základní práva, 2019
Fotografie na obálce: © stock.adobe.com
(zleva doprava: Bits and Splits; Wellphoto)

Print: ISBN 978-92-9474-327-5, doi:10.2811/83233
PDF: ISBN 978-92-9474-325-1, doi:10.2811/999801